

dr hab. Alicja Żywczok, prof. UŚ
Uniwersytet Śląski
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Pedagogiki
Katowice

Katowice, 25. 06. 2020 r.

DATA WPŁYWU DO
INSTYTUTU PEDAGOGIKI
30 CZE. 2020
.....

Recenzja

dorobku naukowego, dydaktycznego oraz organizacyjnego Pani Doktor Jolanty Pułki, ze szczególnym uwzględnieniem głównego osiągnięcia naukowego, w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych, przygotowana dla komisji na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, powołanej przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów.

Niniejsza recenzja została przygotowana w oparciu o kryteria określone w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (DZ.U. nr 196, poz. 1165).

1. Podstawowe informacje dotyczące Habilitantki

1.1. Wykształcenie i kwalifikacje

Pani Doktor Jolanta Pułka (ur. 14.09.1977 roku w Krakowie) jest absolwentką pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 2001 roku ukończyła studia magisterskie (obroną pracy zatytułowanej *Komunikowanie niewerbalne w procesie kształcenia w szkole średniej*, której promotorem był prof. zw. dr hab. Stanisław Palka).

Silne zainteresowania naukowo-badawcze skłoniły Ją do podjęcia w 2001 roku studiów doktoranckich w Instytucie Pedagogiki na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, które ukończyła z powodzeniem w 2007 roku, broniąc rozprawy doktorskiej pt. *Uwarunkowania pozycji społecznej dzieci z zaburzeniami w zachowaniu* (promotor: prof. zw. dr hab. Bronisław Urban; recenzenci: dr hab. prof. UMCS Andrzej Węgliński, dr hab. prof. UJ Joanna Danilewska) i uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki. O dynamizmie samodoskonalenia Habilitantki świadczą również ukończone:

- **studia podyplomowe** (w latach 2010 – 2011) ukierunkowane na prowadzenie międzynarodowej działalności naukowej: „Zarządzanie projektem badawczym i komercjalizacja wyników badań”, zorganizowane przez Stowarzyszenie „Edukacja dla Przedsiębiorczości” w partnerstwie z siedmioma krajowymi jednostkami naukowymi; „Studium Zarządzania i Biznesu” na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- **kursy/szkolenia** (m.in. z zakresu prowadzenia, zarządzania i komercjalizacji badań naukowych w latach 2010–2011; międzynarodowego programu wychowawczo-profilaktycznego „Młodzież na rozdrożu” – kurs realizowany w 2009 roku przez instruktorów ze Stanów Zjednoczonych i Afryki Południowej).

Obszar wielodyscyplinarnych zainteresowań naukowych Habilitantki obejmuje przede wszystkim:

- pedagogikę (zwłaszcza pedeutologię, pedagogikę społeczną, pedagogikę szkolną, pedagogikę porównawczą, dydaktykę, pedagogikę ogólną, teorię wychowania, pedagogikę resocjalizacyjną, pedagogikę zdrowia);
- etykę (zwłaszcza ekoetykę);
- politykę oświatową.

Zainteresowania te odzwierciedlają się w publikacjach, których problematyka dotyczy podnoszenia jakości edukacji szkolnej – w wymiarze etycznym i artystycznym. Nietrudno dostrzec również zamiłowanie do zgłębiania zagadnień psychologii twórczości, komunikacji społecznej, prawa i medycyny, co zaowocowało publikacjami dotyczącymi innowacyjnych metod rozwiązywania złożonych problemów społeczno-wychowawczych, socjalizacyjnych (w tym adaptacyjnych), ekologicznych i zdrowotnych.

Rozległe zainteresowania społeczne oraz zdobyte kwalifikacje umożliwiły Jej satysfakcjonujący rozwój indywidualny i wykreowały określoną karierę zawodową. Od roku 2008 do dnia dzisiejszego jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego w Krakowie. W przeszłości prowadziła również własną działalność gospodarczą Indicatium CBS (od 2011 do 2016 r.) oraz wykładała w Akademii *Ignatianum* w Krakowie (lata 2017–2018). Wykształcenie, kompetencje oraz doświadczenie zawodowe Pani Doktor rodzą warunki sprzyjające dokonaniu zmian w systemie edukacji, zwłaszcza w szkolnictwie podstawowym i średnim.

1.2. Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę

W zakresie **działalności dydaktycznej** Habilitantka od 2008 roku prowadziła liczne przedmioty nauczania realizowane na kierunkach pedagogicznych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego, takie jak profilaktyka społeczna, metodologia badań społecznych, seminarium licencjackie, seminarium magisterskie, projektowanie programów wychowawczo-profilaktycznych i resocjalizacyjnych, projektowanie pracy dydaktyczno-wychowawczej. Ponadto nieprzerwanie od roku 2010 (jako Pełnomocnik Dziekana ds. Praktyk na kierunku pedagogika) sprawowała opiekę nad studentami.

Wypromowała ponad 140 absolwentów kierunku pedagogika (studia licencjackie i magisterskie) oraz przygotowywała recenzje prac dyplomowych. Pełniła **funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim**, podejmując się opieki naukowej i dydaktycznej nad doktorantem. Jedną z prac magisterskich, napisaną pod Jej kierunkiem, uzyskała nagrodę główną w konkursie na najlepszą pracę dyplomową w roku akademickim 2018/2019.

W ramach **współpracy dydaktycznej z uczelniami zagranicznymi** odbyła wizyty studyjne do Finlandii, Szwecji (program Erasmus i Erasmus +) i Stanów Zjednoczonych, zaś w zakresie wymiany międzynarodowej nawiązała kontakt z wykładowcami z Finlandii i Węgier. Współpracę tę ułatwiły jej nabyte kompetencje (znajomość języka angielskiego potwierdzona certyfikatem z egzaminu państwowego). Sprawowała opiekę dydaktyczną nad studentami Koła Naukowego Pedagogów oraz nad grupą studentów zaangażowanych w organizację Pikników Rodzinnych w Parku Jordana w Krakowie (od 2015 do 2017 roku). Przygotowywała studentów wyjeżdżających za granicę w ramach programu Erasmus +.

Liczne projekty edukacyjne (współfinansowane przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego – Kapitał Ludzki, Narodowa Strategia Spójności bądź przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, w porozumieniu ze szkołami wyższymi: Krakowską Akademią im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego, Uniwersytetem Rolniczym im. H. Kołłątaja w Krakowie, Szkołą Wyższą im. Bogdana Jańskiego – Wydziałem Zamiejscowym w Krakowie oraz Fundacją Pomocy Osobom Niepełnosprawnym) stanowią jednak największe osiągnięcia dydaktyczne Pani Doktor. Oto krótki opis projektów edukacyjnych wraz z pełnioną rolą:

- W pierwszym projekcie „Przyjaciel parku narodowego” pełniła ona rolę koordynatora merytorycznego.
- Drugi projekt obejmował „Modelowy program doskonalenia zawodowego nauczycieli w przedsiębiorstwach”, a Jej rola polegała na realizacji badań pogłębionych dotyczących rozpoznania potrzeb nauczycieli i firm.

2024

- Trzeci projekt „Z gospodarki do edukacji – nowy typ studiów podyplomowych przygotowujących do podjęcia pracy w zawodzie nauczyciela przedmiotów zawodowych” umożliwił Habilitantce pełnienie roli koordynatora ds. praktyk studenckich (2019 r.).
- W czwartym zatytułowanym „Z gospodarki do edukacji II” Pani Doktor pełniła rolę opracowującej i moderującej kurs e-learningowy pt. „Kompetencje nauczycielskie” na studiach podyplomowych dla nauczycieli przedmiotów zawodowych (2019 r.).
- Piątym okazał się projekt dotyczący wychowania fizycznego, zatytułowany „Praktyczne wychowanie fizyczne – opracowanie i wdrożenie nowatorskiego programu praktyk pedagogicznych na kierunku nauczycielskim »wychowanie fizyczne na AWF w Krakowie«”. Rezultat stanowi poradnik współautorski *Mistrz i uczeń – w drodze do doskonałości* (Kraków 2015, 61 stron) zawierający praktyczne propozycje pracy z dziećmi dla trenerów, nauczycieli WF, instruktorów, a także dla studentów kierunków nauczycielskich przygotowujących się do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego. Treść poradnika dotyczy między innymi realizacji wychowania fizycznego w świetle podstawy programowej, edukacji włączającej, a także modeli pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, np. z otyłością, zaburzeniami odżywiania czy niepełnosprawnością ruchową.
- W szóstym projekcie „Efektywne praktyki pedagogiczne – platforma między teorią a praktyką w kształceniu kandydatów na nauczycieli” realizowanym przez Wydział Zamiejscowy (w Krakowie) Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego pełniła rolę koordynatora merytorycznego (2012–2013 r.). Pani Doktor przeprowadziła badanie postaw nauczycieli wobec edukacji plastycznej dzieci uzdolnionych, a następnie upowszechniła wyniki w publikacjach i na konferencjach naukowych.
- W siódmym projekcie „Nauka – Sztuka – Edukacja – opracowanie i upowszechnianie innowacyjnego modelu diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie” w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013 podjęła się zadania polegającego na przeprowadzeniu badań pilotażowych wśród nauczycieli, którzy zostali przygotowani do wdrożenia modelu NSE.
- W ósmym projekcie (2011–2013 r.) „Przedsiębiorstwo 2.0 – studia podyplomowe dla biznesu”, zrealizowanym w ramach Priorytetu II. *Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących*, pełniła rolę specjalisty ds. monitoringu i ewaluacji projektu. Wykonywała opracowania wyników

dotyczących jakości kształcenia studentów, które zostały zaprezentowane w formie raportu ewaluacyjnego.

— W dziewiątym projekcie (2014–2020 r.) pt. *Nauczyciel 5.0. – nowoczesny program kształcenia nauczycieli na jednolitych studiach magisterskich w dziedzinie pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej*, prowadziła zajęcia dotyczące personalizacji procesu kształcenia nauczycieli. Była również z ramienia uczelni koordynatorem praktyk studenckich.

Projektowanie programów edukacyjnych dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz szkolnym, ukierunkowanych na kształtowanie postaw prospołecznych i proekologicznych, jakże dziś istotnych, uważam za niezwykle interesującą, doniosłą działalność pedagogiczną Habilitantki.

Oprócz kompetencji dydaktycznych Pani Doktor wykazała się **zaangażowaniem organizacyjnym** na rzecz macierzystej uczelni, pełniąc szereg **funkcji**, między innymi:

- a) Od 2008 roku – członkini Rady Wydziału Nauk Humanistycznych, przedstawiciela doktorów (a od 2012 – członkini Rady Wydziału Psychologii i Nauk Humanistycznych) Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego.
- b) Od roku 2010 – Pełnomocnika Dziekana ds. Praktyk Studenckich na kierunku pedagogika (przedszkolna i wczesnoszkolna), co umożliwiło Jej nawiązanie współpracy z wieloma instytucjami i ośrodkami edukacyjnymi z kraju i zagranicy.
- c) W latach 2011–2012 – członkini zespołu zajmującego się wdrażaniem na kierunku pedagogika Krajowych Ram Kwalifikacyjnych na uczelni, w której jest zatrudniona.
- d) Sekretarza w organizowanych na swej uczelni: konferencji naukowej w roku 2009 „Diagnoza, problemy i potrzeby doradztwa zawodowego w Polsce” oraz sympozjum „Od tradycyjnej do przyszłej szkoły skoncentrowanej na uczniach”, które odbyło się w 2013 roku w ramach większego wydarzenia naukowego – konferencji międzynarodowej.
- e) Od 2019 r. – członkini Rady Naukowej czasopisma słowacko-ukraińskiego „Humanization of Educational and Upbringing Process”.

Zaangażowanie organizacyjne w zakresie tworzenia programów studiów uniwersyteckich oraz strategii kształcenia nauczycieli motywowało Habilitantkę do refleksji naukowej oraz podejmowania kolejnych inicjatyw. Jej aktywność nie ogranicza się jednak do uniwersytetu, na którym jest zatrudniona, ale ma zasięg ogólnopolski. Habilitantka jest **członkinią cenionych towarzystw naukowych** (takich, jak **Polskie Towarzystwo Pedagogiczne**) oraz **Komisji Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (oddział w Krakowie)**. Jest także **członkinią *European Science Education Research Association***

(ESERA). Bez wątpienia świadczy to o otwartości poznawczej i wkładzie Pani Doktor w publiczny dyskurs środowisk akademickich.

Wygłaszała referaty (11) na **32 konferencjach/seminariach naukowych**, krajowych, międzynarodowych i zagranicznych, co prowadziło do pomyślnej publikacji rozdziałów w monografiach zbiorowych. Na uwagę zasługuje zwłaszcza uczestnictwo w konferencjach zagranicznych w Bostonie oraz Londynie. Była również **organizatorką bądź współorganizatorką** (pełniąc w jednej funkcję sekretarza komitetu organizacyjnego) **dwóch interdyscyplinarnych konferencji naukowych** w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego.

Jako wyraz uznania dla osiągnięć dydaktycznych na swej uczelni otrzymała **wyróżnienia w latach 2014 i 2017**.

Odnosnie do **działalności popularyzującej naukę i międzynarodowej** Habilitantka zaakcentowała, że inspiracją do tego typu działalności stały się zwłaszcza ukończone studia podyplomowe oraz realizowane projekty. W przedłożonej dokumentacji wykazała:

- Udział w projekcie „Umieździarodowienie Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego” (2010–2015 r.), w którym pełniła rolę specjalisty ds. monitoringu i ewaluacji projektu. Został on zrealizowany w ramach Priorytetu IV. *Szkolnictwo wyższe i nauka*, a także Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.
- Promocję nauki w ramach dwukrotnego (2012 i 2015 r.) uczestnictwa w Festiwalu Nauki w Krakowie.
- Współorganizację w latach 2015, 2016, 2017 Pikników Rodzinnych w Parku Jordana w Krakowie służących między innymi upowszechnieniu wiedzy o parkach narodowych i krajobrazowych, a także o proekologicznym stylu życia.
- Popularyzację wśród nauczycieli i studentów pedagogiki (w Polsce i Finlandii, od 2009 do chwili obecnej) programu wychowawczo-profilaktycznego „Młodzież na rozdrożu”, programu Philippa G. Zimbardo „Rozumienie ludzkiej natury” (2016 r.) oraz programu „Noe” rekomendowanego przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i dawne Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej (aktualnie Ośrodek Rozwoju Edukacji).

W uznaniu dla działalności popularyzującej naukę, zwłaszcza dla cyklu publikacji związanych z realizowanymi programami otrzymała kilka wyróżnień/nagród:

- Nagrodę „Ekolider 2016” przyznaną w kategorii „ekowydarzenie” za organizację Pikniku Rodzinnego *Poznaj małopolskie parki narodowe* przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie.
- Ekolaur w kategorii „Edukacja ekologiczna, ochrona przyrody” w konkursie „Ekolaury Polskiej Izby Ekologii 2019”.
- Brązowy Krzyż Zasługi przyznany w roku 2016 przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.
- Nagrodę Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie za działalność na rzecz edukacji ekologicznej.
- Drugie miejsce w kategorii „Wydawnictwa dla dzieci” w ramach 28 Ogólnopolskiego Przeglądu Książki Turystycznej i Krajoznawczej.

W związku z powyższym, kryteria osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę uznaję za spełnione.

2. OCENA GŁÓWNYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH WSKAZANYCH PRZEZ HABILITANTKĘ

(o których mowa w art. 16 ust 2 pkt. 1 i 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki).

GŁÓWNE OSIĄGNIĘCIE: *Edukacja spersonalizowana i wychowanie dzieci i młodzieży w środowisku szkolnym (podejście transwersalno-transgresyjne)*, na które składa się cykl publikacji oraz aktywność projektowa.

2.1. PUBLIKACJE

2.1.1. Monografia naukowa zatytułowana *Szkoła stymulująca czy hamująca rozwój osobowości uczniów? Zmiana nastawień życiowych w toku edukacji szkolnej*. Kraków, Oficyna Wydawnicza AFM, 2018, 328 stron (współautorka: Ewa Wysocka, recenzent wydawniczy Roman Leppert).

Przedłożone studium teoretyczno-empiryczne zostało sfinansowane w ramach zadania badawczego „Szkoła skoncentrowana na uczniach”, nr WPiNH/DS/11/2017 – KON. ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Monografia umożliwia wgląd w

podstawowe kategorie społeczne i edukacyjne, takie jak „środowisko życia”, „szkoła”, „osobowość”, „rozwój”, „transgresja”, „przekonanie”, „postawa”, a także w opinii odnośnie do dokonujących się za pośrednictwem uczęszczania do szkoły zmian w osobowości uczniów.

Do zasadniczych założeń teoretycznych przyjętych w monografii i rozstrzygających o wyborze określonej procedury badań empirycznych należą:

- **Dziecko** nie stanowi miniatury człowieka dorosłego, lecz pełnowartościową osobowość, mimo iż dopiero konstituującą się.
- **Środowisko życia** człowieka (ujęte i sklasyfikowane przez Urie Bronfenbrennera jako mikrosystem, mezosystem, egzosystem, makrosystem, a także jako środowisko lokalne i globalne, w którym znajdują się główne środowiska wychowujące, takie jak rodzina, szkoła, grupa rówieśnicza), w myśl priorytetów obowiązujących w pedagogice społecznej, uznano za determinujące rozwój i autokreację ucznia. Człowiek nie rodzi się obdarzony motywacją transgresyjną, ale w toku rozwoju (zachodzącego między innymi w szkole) nabywa ją bądź nie.
- **Zmiana** jest wpisana immanentnie w życie indywidualne i społeczne oraz rodzi określone konsekwencje w zależności od charakteru tej zmiany (zmianę progresywną – w odróżnieniu od regresywnej – uznaje się za pozytywną w rozwoju osobowości i wychowawczo pożądaną). Skoro więc szkoła należy do instytucji defensywnych – opierających się konstruktywnym zmianom, należy uznać ją za anachroniczną, stagnacyjną i nie tylko za spowalniającą rozwój osobowości uczniów, lecz wręcz za hamującą zapoczątkowany w rodzinie prawidłowy rozwój biopsychospołeczny dzieci. Jeśli zatem szkoła nie prowadzi ucznia do powodzenia edukacyjnego, a tym bardziej nie rodzi poczucia sensu uczenia się czy poczucia szczęścia, w jakim celu społeczeństwo podtrzymuje zamierającą i silnie obciążającą budżet instytucję? Refleksje tego typu rodzą się w wyniku studiów monografii i pod tym względem można uznać ją za przekonującą.
- **Szkoła** (mająca wg socjologa Ervinga Goffmana cechy instytucji totalnej) została ukazana przede wszystkim jako środowisko przysparzające doświadczeń negatywnych, a nawet traumatycznych. Potwierdzają to zarówno refleksja teoretyczna, jak i deskrypcja wyników badań przeprowadzonych przez Autorki. W podważeniu mitu dotyczącego wszechstronnego rozwoju ucznia w szkole dostrzegam wyraźne nawiązanie do tradycji pedagogicznej poprzedników, zwłaszcza do książek Marii Dudzikowej (np. *Mit o szkole jako miejscu wszechstronnego rozwoju ucznia – eseje etnopedagogiczne*, Kraków 2001; *Kapitał społeczny w szkołach różnego szczebla – diagnoza i uwarunkowania*, Kraków

244

2011), zaś w eksploracjach skierowanych na poszukiwanie dobrej „szkoły skoncentrowanej na uczniach” – trudno nie dostrzec inspiracji w publikacjach Kazimierza Denka. Lektura rodzi asocjacje związane także z dorobkiem Aleksandra Nalaskowskiego (zwłaszcza jego pracami pt. *Przestrzenie i miejsca szkoły*, Kraków 2002; *Szanse szkoły z wyboru*, Toruń 1992). Wypada zgodzić się ze Współautorką monografii, że szkoła uderza najsilniej w samoocenę uczniów, jednak pewne wątpliwości wzbudza twierdzenie, że samoocena ta powinna pozostać zawsze pozytywna (raczej adekwatna do postępowania jednostki, zbudowana na dobrej znajomości samego siebie). W przeciwnym razie zbędne okazywałyby się zarówno wychowanie moralne, jak i edukacja aksjologiczna. Trafna, aczkolwiek nie nowatorska okazuje się propozycja Współautorki, by nie zamykać edukacji człowieka w murach szkolnych, lecz skorzystać z dziedzictwa narodowego, do którego należą nie tylko lokalne zasoby kulturowe, ale także przyrodnicze.

- Przyjęto (za Seymourem Epsteinem), że **osobowość** jednostki to system przekonań o sobie, świecie i relacji ze światem. Dzięki takiemu ujęciu możliwa okazała się realizacja celów podjętych badań związanych z poznaniem „nastawień interpersonalnych”, „nastawień intrapersonalnych” i „nastawień wobec świata” oraz udzielenie odpowiedzi na problemy badawcze, a tym samym ich rozwiązanie.
- W monografii spostrzegam **bliskość epistemologiczną** z poznawczą koncepcją człowieka oraz ekologiczną koncepcją rozwoju (autora Urie Bronfenbrennera). Pani Doktor deklaruje również przywiązanie intelektualne do paradygmatu funkcjonalizmu (inaczej – „teorii równowagi społecznej”), które tworzą teoretyczną podwalinę badania procesów i instytucji społecznych (w tym – instytucji edukacyjnych). Wyraźnie nawiązuje do Pierre’a Bourdieuu przejawów przemocy symbolicznej uprawomocnionych w szkolnictwie.

Choć problematykę szkoły współczesnej podejmowało już wielu naukowców w naszym kraju i poza jego granicami, badanie przekonań uczniów za pośrednictwem zastosowanej procedury można uznać za trafne. Już tytuł monografii intryguje, gdyż Autorki nie ujawniły w nim swego ostatecznego stanowiska wobec środowiska szkolnego. Czytelnik nie otrzymuje zatem sugestii co do apologetycznego bądź krytycznego ujmowania go, co niewątpliwie sprzyja koncentracji uwagi na całości przekazu, skłaniając do samodzielnych analiz i refleksji. Należy podkreślić, że tematyka określona w tytule pozostaje w zgodności z treścią pracy. Atutem tej monografii jest także charakter wypowiedzi naukowej niesprowadzonej do poruszenia kwestii wyłącznie teoretycznych czy tylko prakseologicznych. Odbiorca otrzymuje aktualne wyniki badań wpisujące się w dyskurs krytyczny, jaki toczy się od wielu lat wokół polskiej (i nie tylko) szkoły. Z konsekwencją przeprowadzony wywód

krytyczny wzbudza naturalne zainteresowanie alternatywnymi propozycjami zmian, którym Pani Doktor mogła poświęcić jednak więcej uwagi w ramach tej pracy. W tym zakresie daje się odczuć pewien niedosyt.

Struktura monografii (odzwierciedlona w spisie treści) odsłania wielość zagadnień i problemów, z jakimi musiała zmierzyć się jako teoretyk i badacz problematyki. Uporządkowana treść sześciu rozdziałów oraz pozostałych części: wprowadzenia, refleksji końcowych, spisu tabel i wykresów, a także aneksu i *summary* dowodzi, że Autorki monografii respektują obowiązujące w pracach naukowych zasady logiki, zarówno w ekstensywnym, jak i intensywnym kierunku przeprowadzonych analiz. I choć trudno odnaleźć w monografii zasadnicze pojęcia: „rozwoju”, „przekonania” czy „nastawienia” (dość redukcjonistycznie utożsamiono „nastawienie” z „postawą życiową” – s. 88), zawartość merytoryczna poszczególnych rozdziałów dostarcza ich charakterystyki. Przyglądając się proporcjonalności treści, zastanowienie wzbudza zbyt obszerny wykład elementarnej (podręcznikowej) wiedzy teoretycznej z zakresu środowiska społecznego i osobowości. W zamian za to – można było położyć akcent na aspekt badawczy i na przykład na podanie szczegółowych wniosków z badań. Określenie „dyskusja wyników” (s. 245) jest niefortunne, zważywszy na to, że to nie wyniki podejmują dyskusję, ale Współautorka. Ta część strukturalna powinna zatem zostać sformułowana: „Dyskusja nad wynikami badań”.

Pewną niedogodność dla czytelnika, lecz nie błąd stanowi zamieszczenie wyjaśnień metodologicznych dotyczących przedmiotu, celów, problemów badawczych, typu, metody badań i narzędzi wystandaryzowanych dla uczniów na różnych etapach edukacyjnych¹, charakterystyki próby i organizacji badań dopiero w rozdziale czwartym. Można było uczynić to we wstępnej części monografii, by czytelnik mógł zapoznać się wpięrcz z założeniami badawczymi, które, jak się domyślam, miały stanowić *meritum* tej pracy. Niepokój budzi pewna niezgodność w informacji dotyczącej typu badań (na s. 87 podano, że „badania miały charakter diagnostyczny z elementami weryfikacji”, a na s. 103, że diagnostyczny), a przecież typ badań wyznacza całość procedury badawczej, zwłaszcza metodę (zastosowano metodę sondażu diagnostycznego), a jednocześnie wysunięto hipotezy, podano zmienne i wskaźniki. Cel badań („rozpoznanie i opis społecznego znaczenia środowiska szkolnego, a w szczególności jego znaczenia dla kształtowania nastawień życiowych” – s. 89) jest zbyt

¹ Kwestionariusza Nastawień Intrapersonalnych, Interpersonalnych i Wobec Świata (KNIIS) – wersja dla uczniów szkół podstawowych, klasa 1-3 autorstwa Joanny Gózdź; Kwestionariusza Nastawień Intrapersonalnych, Interpersonalnych i Wobec Świata – wersja dla uczniów szkół podstawowych, klasa 4-6 autorstwa Joanny Aksman; Kwestionariusza Nastawień Intrapersonalnych, Interpersonalnych i Wobec Świata – wersja dla gimnazjum, klasa 1-3 autorstwa Bartłomieja Gołka; Kwestionariusza Nastawień Intrapersonalnych, Interpersonalnych i Wobec Świata – wersja dla liceum, klasa 1-3 autorstwa Ewy Wysockiej.

szeroki i wymaga nieznacznej modyfikacji. Brakuje także wyróżnienia technik badań. Grupę badaną liczącą 640 uczniów i należącą do dużych stanowili uczniowie szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum, co tworzyło szansę porównania wyników w zakresie czterech kategorii nastawień: intrapersonalnych, interpersonalnych, nastawień wobec świata i nastawień wobec własnego życia.

Współautorka odważnie odsłoniła niektóre stereotypy dotyczące szkoły (rzekomych funkcji wychowawczej oraz kształcącej). Bez demonizowania zagrożeń, racjonalistycznie wyartykułowała zagrożenia rozwoju ucznia w szkole. Słusznie zauważyła, że przedmiotowe traktowanie ucznia służy wygenerowaniu zamiast zaangażowania – permissywności i nieumiejętności inicjowania pozytywnych zmian prowadzących do poprawy ludzkiej egzystencji. Taki preferowany w szkole wizerunek ucznia może rodzić jedynie sceptycyzm.

Nie sposób zarzucić Autorce braku **wnikliwości badawczej** czy wskazywać kolejne zagadnienia wymagające rekonstrukcji bądź zbadania. Uważam jednak, że mimo wyodrębnionych propozycji zmian w szkolnictwie, m.in. poziomów działań praktycznych nauczycieli (od budowania satysfakcjonujących relacji, przez działania zapobiegawcze realizowane w klasie szkolnej oraz strategię rozwiązywania problemów społeczno-emocjonalnych, aż do zindywidualizowanej interwencji wobec uczniów sprawiających trudności wychowawcze), które umożliwiają reagowanie na potrzeby wszystkich uczniów, można było zaprezentować ofertę mniej zachowawczą, a bardziej rewolucyjną (niekonwencjonalną) odnośnie szkolnego rozwoju osobowości uczniów. Za łagodzące tę polemikę można uznać przekonanie, że każdą transformację systemu edukacji należy rozpocząć od krytyki aktualnego stanu, co bez wątpienia udało się Autorkom zrealizować, a następnie przejść sukcesywnie do nakreślenia wizji nowego kształtu edukacji szkolnej, by w końcu wypracować teorię zmiany i ją zoperacjonalizować, to znaczy wdrożyć w rzeczywistość szkolną (s. 268). Zagadnienia, jakie przeanalizowała Habilitantka (przypominające w niektórych miejscach progresywistyczną krytykę szkoły) należą więc do niebagatelnych nie tylko w polskiej pedagogice czy socjologii, ale zdają się mieć znaczenie także dla naukowców z innych kręgów kulturowych.

Na uznanie zasługuje dość staranna kwerenda literatury naukowej (dotyczącej zwłaszcza szkół funkcjonalnych i dysfunkcyjnych) z zakresu pedagogiki, psychologii, socjologii oraz metodologii nauk społecznych. **Bibliografia** zawarta w monografii, **zbudowana z około 400 interdyscyplinarnych, polskich i anglojęzycznych prac naukowych** (zbiorowych, monografii i artykułów w czasopismach specjalistycznych),

dyk.

ostatecznie przekonuje o trafności doboru źródeł, a wskazywanie przez opiniującego kolejnych pozycji, które należało włączyć do treści monografii oznaczałoby w tym wypadku niedocenienie wkładu pracy Auterek. Znaństwo reprezentatywnej literatury w połączeniu z dojrzałością języka naukowego i dbałością o precyzję komunikowania się z odbiorcą, logiczny i jasny przekaz zawartości merytorycznej, tworzą potwierdzenie przygotowania pedagogicznego Habilitantki.

Całość zamysłu naukowo-badawczego, jak i jego realizację w formie wydanej monografii, dobrze zbudowanej strukturalnie i celnie sprobematyzowanej, wykorzystując do tego odpowiedni warsztat metodologiczny i wiedzę z zakresu nauk społecznych, oceniam pozytywnie. To pomyślnie zrealizowane studium.

2.1.2. *W stronę fińskiej edukacji – inspiracje dla kształcenia studentów kierunków nauczycielskich.* W: *Ku dobrej szkole skoncentrowanej na uczniach.* Red. J. Kuźma, J. Pułka. T. 2. Kraków, Oficyna Wydawnicza AFM, 2014, s. 133–158.

Poszukując inspiracji do zmian w polskim szkolnictwie podstawowym, średnim i wyższym, Autorka sięgnęła do jednego z najlepiej funkcjonujących systemów edukacyjnych na świecie – Finlandii. W jej przekonaniu, szkoła powinna nie tyle reagować na dokonujące się w świecie zmiany, ile pozostać siłą sprawczą tych zmian. Stanowczo i nie bez racji upomina się o uwzględnienie zadatków i predyspozycji indywidualnych, motywacji transgresyjnej i myślenia dywergencyjnego. Zabiega o pozytywny klimat kreowany przez wszystkie podmioty społeczności szkolnej, rodzący w uczniach poczucie bezpieczeństwa i szczęścia. Okazji do obserwacji fińskiego systemu edukacji dostarczył Pani Doktor pobyt studyjny w tym kraju.

Zarówno tytuł, jak i komponenty strukturalne **rozdziału** nie budzą większych zastrzeżeń. Tekst zawiera wstęp (niestety nie wyodrębniono podsumowania/zakończenia, choć w części końcowej można doszukać się kilku wynikających z badań uogólnień) oraz kilka części merytorycznych opatrzonych następującymi śródtytułami:

- „Współpraca krajów nordyckich – implikacje dla polityki edukacyjnej”
- „Fiński system oświaty” („Przedszkola, opieka dzienna dla dzieci”; „Szkoła podstawowa”; „Szkoła średnia”; „Szkolnictwo wyższe”: „Jakość kształcenia nauczycieli”).
- „Inspiracje płynące z fińskiego modelu edukacji” („Tradycja i nowoczesność”; „Zrównoważony rozwój”; „Pasja”; Praktyka życiowa”; „Gotowość do zmian kandydatów

244.

przygotowujących się do pełnienia roli nauczycieli”: *Pomysłowość, Pasja, Pewność siebie, Optymizm, Podejmowanie ryzyka, Zdolność adaptacyjna, Tolerancja na niepewność*).

Bibliografię buduje dwadzieścia trafnie dobranych pozycji naukowych, trzynaście polskich i siedem anglojęzycznych. Opisano zwięźle teoretyczne i metodologiczne podstawy własnych badań oraz wykazano społeczne znaczenie podjętej problematyki. Opiniowany rozdział można uznać za mający pewien wkład w rozwój pedagogiki porównawczej, pedagogiki szkolnej i pedagogiki społecznej. Niewykluczone, że wzbudzi zainteresowanie także badaczy edukacji międzykulturowej.

Wnikliwego czytelnika rozdziału może rozczarować jednak to, że Autorka nie zaprezentowała w nim wyników badań przeprowadzonych w Finlandii, lecz zakomunikowała wyniki (wraz z interpretacją) badań zrealizowanych w Polsce. W **badaniu o orientacji ilościowo-jakościowej** dokonała pomiaru gotowości do zmiany w świetle samooceny studentów przygotowujących się do pełnienia roli nauczycieli. Grupa badana liczyła 136 uczestników studiów podyplomowych z wieloletnim doświadczeniem zawodowym. Pani Doktor w badaniu posłużyła się wystandaryzowanym narzędziem badawczym: Kwestionariuszem Gotowości do Zmiany autorstwa R. Kriegla i D. Brandta (1996) w tłumaczeniu A. Paszkowskiej-Rogacz, którego rzetelność również została sprawdzona. Zbadano 136 nauczycieli w siedmiu wyżej wyliczonych zakresach, prowokując do refleksji nad możliwością/gotowością wprowadzenia radykalnych zmian we współczesnej polskiej szkole. Zabrakło jednak choć krótkiej wzmianki odnośnie celów badań, zastosowanej metody i technik. Badanie przeprowadzone za pomocą jednego narzędzia może budzić wątpliwości metodologów, co naturalnie nie jest równoznaczne z podważeniem wyników otrzymanych w rezultacie jego użycia.

2.1.3. Postawy twórcze versus odtwórcze młodego pokolenia. Refleksje na kanwie wybranych idei i badań. W: *Alternatywy w edukacji*. Red. B. Śliwerski, A. Rozmus. Kraków, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, WSiZ, Kraków-Rzeszów, 2018, ss. 243–290 (współautorka: Ewa Wysocka).

Problematyka **rozdziału** o charakterze teoretyczno-empirycznym sytuuje się na styku pedagogiki twórczości, pedagogiki szkolnej i teorii wychowania (biorąc pod uwagę rozpatrywaną teorię zmiany oraz refleksję teoretyczną nad modyfikacją systemu edukacyjnego). Współautorka postrzega kreatywność człowieka, a raczej niedobór tej cechy jako przyczynę niepowodzeń kolejnych reform edukacyjnych, problemów rozwojowych młodego pokolenia (m.in. Syndromu Nieadekwatnych Osiągnięć Szkolnych), a także globalnej inwolucji społecznej. W uzasadnieniu konieczności zaspokajania potrzeb twórczych dzieci i młodzieży Pani Doktor skorzystała ze

wzorów człowieka krytycznego i transgresyjnego (według Józefa Kozińskiego) oraz nawiązała do teorii Howarda Gardnera dyskwalifikującej psychometryczne pomiary inteligencji i podważając selekcjonowanie uczniów ze względu na ich iloraz inteligencji.

Niebagatelne znaczenie psychopedagogicznej problematyki twórczości zostało zaakcentowane w stwierdzeniu: „Transgresje jako akty i nastawienia/postawy [...] są swoistą koniecznością, zarówno w życiu jednostkowym [jednostki – A. Ż.], jak i w życiu społecznym. Bez nich bowiem nie jest możliwy rozwój, a ponadto w szybko zmieniającym się świecie stanowią warunek radzenia sobie człowieka z jego zmiennością i nieprzewidywalnością, chroniąc przed [...] zaburzeniami rozwoju i zagrożeniami społecznymi. Działania transgresyjne wyznaczone przez postawy twórcze wiążą się za świadomym przekraczaniem dotychczasowych granic kultury materialnej, symbolicznej i społecznej. Są to zatem czyny (akty innowacyjne) pozwalające przekształcać rzeczywistość i wychodzić poza to, kim człowiek jest i co aktualnie posiada. Działania te służą zaspokajaniu potrzeb wyższego rzędu, głównie samorealizacyjnych, ale też pozwalają przekształcać rzeczywistość, zwiększając szansę przetrwania i rozwoju świata, a wraz z nim i człowieka” (s. 249–250).

Pod względem strukturalnym obszerny, 47-stronicowy rozdział zbudowany jest prawidłowo. Zawiera, oprócz wprowadzenia, następujące części opatrzone śródtytułami: 1. „Kreatywność i wspieranie rozwoju osobowości twórczej jako nowy (?) cel edukacji”; 2. „Transgresja i twórczość w perspektywie edukacyjnej”; 3. „Geneza postaw twórczych. Szkoła jako przestrzeń kształtowania postaw transgresyjnych vs marnowania potencjałów ucznia”; 4. „Postawy twórcze w karierze edukacyjnej ucznia w świetle wybranych badań”; 5. „Metodologiczne aspekty badań własnych”; „Refleksja zamiast zakończenia: »po prostu nie przeszkadza«”. Ostatni komponent tekstu to kilkustronicowa bibliografia zawierająca zarówno pozycje cytowane, jak i niecytowane w tekście (czasopisma parametryczne rzadko dopuszczają taką możliwość). Bibliografia może więc posłużyć innym badaczom bądź nauczycielom akademickim zamierzającym skorzystać z obszernego zestawu tematycznego.

Rozdział zawiera **wyniki autorskich badań** przeprowadzonych metodą sondażu diagnostycznego wśród uczniów szkół podstawowych (klas 1–3 i klas 4–6) oraz gimnazjów. Próba badawcza należała do dużych, ogólnopolskich (obejmowała szesnaście województw) i wynosiła 2522 respondentów. W badaniu uczniów najmłodszych (siedmio-, ośmio- i dziewięcioletnich) jako narzędzie zastosowano Skalę Postaw Twórczych vs Odtwórczych (SPTO) Katarzyny Krasoń. W badaniu uczniów klas 4–6 posłużono się tym samym narzędziem, jednak nieznacznie zmodyfikowanym w odniesieniu do sfer poznawczej, emocjonalnej i behawioralnej. Otrzymane wyniki odniesiono do czterech wymiarów: ogólnego wyniku postawy twórczej, poziomu

dywergencji, poziomu motywacji twórczej, radzenia sobie w sytuacjach trudnych w aspekcie interpersonalnym i intrapersonalnym. Uogólnienie wyników badań stanowi dość istotne w pedagogice twierdzenie, że postawy twórcze uczniów mają wyraźną tendencję rosnącą wraz z przechodzeniem na kolejne etapy edukacji, co pozwala wysnuć wniosek, że dzieci i młodzież na wszystkich etapach edukacyjnych wykazują skłonność do transgresji, a kondycja szkoły (niska jakość edukacji szkolnej) nie zaprzepaściła ich potencjału twórczego. Nie kwestionując znaczenia naukowego i prakseologicznego całości zaprezentowanych badań sędzę, że należało zadbać o jasny przekaz założeń metodologicznych i organizacyjnych oraz poinformować czytelnika o celach i problemach przedsięwzięcia badawczego. Teren badań (wybór badanych miast) rodzi pewne wątpliwości, np. wymienione Bielsko-Biała nie mieści się w żadnej z przyjętych i podanych w tekście kategorii.

2.2. PRACE APLIKACYJNO-WDROŻENIOWE OPARTE NA PROWADZONYCH BADANIACH NAUKOWYCH

2.2.1. Konstruowanie diagnostycznych narzędzi badawczych

2.2.1.1. OPIS: W latach 2009–2012 jako koordynator badań o zasięgu ogólnopolskim Pani dr Jolanta Pułka realizowała projekt „Opracowanie i udostępnienie spójnego pakietu narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów”, współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego na podstawie umowy z Ministerstwem Edukacji Narodowej nr UDA-POKL.03.04.03-00-031/08-00. Zakres jej odpowiedzialności obejmował, oprócz przeprowadzenia badań, opracowanie dokumentacji badawczej, współpracę z kuratoriami oświaty i wylosowanymi szkołami, opracowanie statystyczne, analizę i interpretację danych zebranych w trakcie realizacji projektu. Doktor Jolanta Pułka standaryzowała na próbie ogólnopolskiej (którą tworzyli uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i licealnych) cztery grupy narzędzi badawczych przeznaczonych dla uczniów gimnazjum: Test barw preferencji zawodowych; Kwestionariusz radzenia sobie w sytuacjach trudnych; Kwestionariusz nastawień interpersonalnych, intrapersonalnych i nastawień wobec świata; Skalę postaw twórczych *versus* odtwórczych. Nadzorowała także prace nad standaryzacją narzędzi badawczych dla pozostałych trzech grup wiekowych: uczniów klas 1–3, klas 4–6 szkoły podstawowej oraz uczniów liceum. Badania objęły reprezentatywną próbę 4 000 respondentów. W rezultacie – opracowano szesnaście narzędzi diagnostycznych.

244.

OPINIA: Trafne i rzetelne narzędzia badawcze stanowią podstawę realizacji badań empirycznych (zwłaszcza ilościowych), więc ich użyteczności naukowej nie trzeba uzasadniać. Warto jednak zaznaczyć, że skonstruowanie i standaryzacja narzędzi wymagają profesjonalizmu, na który składają się zwłaszcza znajomość diagnostyki pedagogicznej, umiejętność organizacji współpracy w zespole interdyscyplinarnym, pracowitość oraz wnikliwość psychopedagogiczna. Ten rodzaj działalności ma swe niepodważalne znaczenie naukowo-badawcze oraz praktyczno-aplikacyjne.

2.2.1.2. OPIS: W kolejnym projekcie „Kompetentny doradca zawodowy – podnoszenie kwalifikacji zawodowych doradców zawodowych i nauczycieli” realizowanym od 2014 do 2015 roku Pani Doktor była koordynatorem ds. badań ogólnopolskich mających na celu standaryzację narzędzi badawczych: Kwestionariusza Osobowości i Myślenia Twórczego (KOMT-G dla młodzieży gimnazjalnej i KOMT-L dla młodzieży licealnej, oprac. E. Wysocka, E. Charzyńska), oraz Skali Zdolności Specjalnych (SZS dla uczniów gimnazjum i liceum, oprac. E. Wysocka, E. Charzyńska). Projekt był współfinansowany przez unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego – Kapitał Ludzki, Narodowa Strategia Spójności, na podstawie umowy nr WND-POKL.03.04.03-00-101/13. Badania objęły reprezentatywną próbę 2 000 respondentów. Czynności realizowane przez Habilitantkę w tym projekcie polegały na:

- konceptualizacji oraz organizacji badań pilotażowych i właściwych na terenie wszystkich województw w Polsce;
- współpracy z dyrektorami wylosowanych szkół gimnazjalnych i licealnych oraz z wykonawcami badań w poszczególnych województwach, a także ze specjalistami ds. statystyki i psychometrii;
- nadzorowaniu prac standaryzacyjnych;
- prowadzeniu i przygotowaniu dokumentacji badawczej.

OPINIA: Konstruowanie nowych, wystandaryzowanych narzędzi badawczych uznaję za znaczące w dyscyplinie pedagogika, a także za przydatne zarówno w rozwoju poradnictwa zawodowego czy edukacyjnego, jak i w zwiększeniu efektywności pomocy dzieciom i młodzieży uzdolnionej oraz utalentowanej. Badanie kreatywności niewątpliwie sprzyja rozpoznawaniu i kształtowaniu tej istotnej dyspozycji ludzkiej umożliwiającej inkluzję społeczną oraz determinującą postęp kulturowy i cywilizacyjny.

24/11

2.2.1.3. OPIS: W ramach zadania badawczego nr WPiNH/DS./8/2014, DS *Modelowanie postaw prospołecznych i proekologicznych dzieci w młodszym wieku szkolnym*, dzięki wsparciu MNiSW powstał program „Strażnik Przyrody Gorczańskiego Parku Narodowego”, wdrożony na terenie parku w 2014 roku, z którego skorzystało 400 uczestników. W tym celu wydana została współautorska 24–stronicowa publikacja metodyczna (informacyjno-ilustracyjna) *Strażnik Przyrody Gorczańskiego Parku Narodowego*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2014, zawierająca 20 poleceń dla dzieci i młodzieży, rozwijających ich świadomość oraz wrażliwość ekologiczną.

Zadanie to kontynuowano i rozszerzono w ramach projektu „Przyjaciel parku narodowego”, współfinansowanego przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, małopolskie parki narodowe, we współpracy z Krakowską Akademią im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego i Uniwersytetem Rolniczym im. H. Kołłątaja w Krakowie. Rola pełniona przez Panią Doktor to współtworzenie i koordynowanie merytoryczne programu. Program został wdrożony w latach 2015–2017 w parkach: Babiogórskim, Gorczańskim, Magurskim, Tatrzańskim, Ojcowskim, a skorzystało z niego 23.600 uczestników. Służyło temu opracowanie pięciu zeszytów metodycznych (informacyjno-ilustracyjnych):

- *Przyjaciel Ojcowskiego Parku Narodowego*, Kraków 2015, 20 s.;
- *Przyjaciel Magurskiego Parku Narodowego*, Kraków 2015, 20 s.;
- *Przyjaciel Babiogórskiego Parku Narodowego*, Kraków 2015, 20 s.;
- *Przyjaciel Gorczańskiego Parku Narodowego*, Kraków 2015, 20 s.;
- *Przyjaciel Tatrzańskiego Parku Narodowego*, Kraków 2015, 20 s.;

W ramach projektu „Odkrywcy parków krajobrazowych”, realizowanego przez Zespół Parków Krajobrazowych w Małopolsce, Pani dr Jolanta Pułka współtworzyła program o takim samym tytule. Został on wdrożony w kilku parkach krajobrazowych, między innymi: Wiślicko-Lipnickim, Dolinkach Krakowskich, Popradzkim, Bielańsko-Tynieckim. W rezultacie powstało dziewięć zeszytów (informacyjno-ilustracyjnych):

- *Spacerownik Wiślicko-Lipnicki*, Kraków 2018, 35 s.;
- *Spacerownik Bielańsko-Tyniecki*, Kraków 2018, 35 s.;
- *Spacerownik po Dolinkach Krakowskich*, Kraków 2018, 35 s.;
- *Spacerownik Popradzki*, Kraków 2018, 35 s.;
- *Spacerownik. Pasma Brzanki*, Kraków 2019, 35 s.;
- *Spacerownik Dłubiański*, Kraków 2019, 35 s.;
- *Spacerownik Beskidu Małego*, Kraków 2019, 35 s.;

24/11

— *Spacerownik Ciężkowicko-Roznowski*, Kraków 2019, 35 s.;

— *Spacerownik Orlich Gniazd*, Kraków 2019, 35 s.

OPINIA: Wdrażanie projektów naukowych (w formie realizowanych programów proekologicznych) w dobie ekspansji technicznej i bezrefleksyjnej degradacji środowiska przyrodniczego, a jednocześnie upowszechniania się idei zrównoważonego rozwoju, wydaje się bardzo istotne. Od kształtowania w dzieciach i młodzieży szacunku dla przyrody, zwłaszcza dla terenów parków narodowych i krajobrazowych, zależy nie tylko jakość życia człowieka, ale i jego przetrwanie. Kontakt ze środowiskiem naturalnym poprawia stan zdrowia fizycznego, psychicznego, a nawet duchowego, pozwala ludziom zdrowym doświadczyć harmonii oraz dobrostanu, a chorym – przywrócić zachwianą równowagę. Projekty naukowe wynikające z troski o los Ziemi i ludzkości, zaś finalizowane tworzeniem programów o charakterze edukacyjnym należą do oczekiwanych społecznie wspólnych działań pedagogów teoretyków i zaangażowanych praktyków. Zdecydowanie popieram takie inicjatywy.

OPINIA DOTYCZĄCA GŁÓWNEGO OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO:

Rezultat uzyskany przez Panią dr Jolantę Pułkę pozwala spełnić w stopniu wystarczającym najistotniejszy warunek prac awansowych – wymóg oryginalności wskazanego głównego osiągnięcia naukowego, odnośnie do cyklu publikacji oraz udziału w projektach. Na dostrzeżenie i zaakcentowanie zasługuje wysoka aktywność związana z pozyskiwaniem środków finansowych na realizację projektów, a przede wszystkim pomyślna ich finalizacja.

2.3. Artykuły w czasopismach parametrycznych – opinia

Analizując tę kategorię publikacji, Pani Doktor ma w swym dorobku następujące artykuły:

- *Postawy twórcze dzieci w młodszym wieku szkolnym – tendencje zmian*. „Problemy Wczesnej Edukacji” 2018, nr 3(42), s. 123–134 (artykuł współautorski). Liczba punktów w roku opublikowania: 14.
- *Ethical Standards in Student's Perception – Selected Aspects*. „Przegląd Naukowo-Metodyczny” 2017, nr 1, s. 331–341 (artykuł współautorski). Liczba punktów w roku opublikowania: 8.
- *Level and dynamics of Changes of Ethical Standards in the Proces of University Level Education in Student's Perception*. „Przegląd Naukowo-Metodyczny” 2017, nr 2, s. 319–328 (artykuł współautorski). Liczba punktów w roku opublikowania: 8.

— *Program Przyjaciel Parku Narodowego – konceptualizacja, operacjonalizacja i realizacja*. „Państwo i Społeczeństwo” 2016, nr 2, s. 193–207 (artykuł z dwoma współautorami). Liczba punktów w roku opublikowania: 7.

Cztery powyższe artykuły zamieszczone w trzech czasopismach parametrycznych („Problemy Wczesnej Edukacji”, „Przegląd Naukowo-Metodyczny”, „Państwo i Społeczeństwo”), w tym dwa artykuły anglojęzyczne, stanowią komplementarne dopełnienie wcześniejszych badań i wątków problemowych. Dokonano w nich przeglądu stanu badań z określonej problematyki, ale przede wszystkim **zakomunikowano wyniki własnych badań empirycznych** dotyczących: postaw twórczych dzieci w wieku młodszym szkolnym, postrzegania przez studentów standardów etycznych, dynamiki zmian norm etycznych w edukacji uniwersyteckiej. Zaprezentowano także raport z realizowanego programu „Przyjaciel parku narodowego”, zapoznając odbiorcę z podstawami teoretycznymi, zasadami projektowania programu, założeniami, celami, treściami, metodami pracy, promocją i formami realizacji programu.

Wyżej wskazane artykuły są dobrze skonstruowane, mają prawidłowe tytuły i śródtytuły, założenia metodologiczne, inspirującą problematykę, odpowiedni zestaw pozycji bibliograficznych, streszczenia oraz słowa kluczowe. Analiza danych ilościowych oraz operacje statystyczne są wykonane poprawnie, podobnie jak forma graficzna wyników (tabele i wykresy). Interesujące wydają się niektóre wnioski merytoryczne: po pierwsze – aby rozwinąć postawy twórcze uczniów nauczyciele powinni inaczej niż dotychczas ukierunkować swe działania, mniej koncentrując się na sferze poznawczej, a bardziej na sferze emocjonalnej oraz behawioralnej wychowanków, po drugie – realizacja standardów etycznych wyraża się w sprawnej komunikacji, dialogu, rozwijaniu krytycznego myślenia oraz budowaniu przyjaznych relacji międzyludzkich. Tego typu wnioski (teoretyczne i prakseologiczne) wydają się wartościowe zarówno z punktu widzenia humanizowania relacji społecznych, jak i rozwoju pedagogiki szkolnej czy pedagogiki szkoły wyższej.

Dodatkowym atutem publikacji artykułów w prestiżowych czasopismach parametrycznych jest konieczność poddania się procedurze podwójnego recenzowania, duży zasięg naukowy, ponieważ zostały udostępnione nie tylko w wersji papierowej, ale również elektronicznej (na stronie internetowej) szerokim kręgom odbiorców w kraju i poza jego granicami. Wyliczone artykuły stanowią komunikatywny przekaz wiedzy z zakresu nauk społecznych.

Zawartość merytoryczną oraz metodologiczną czterech artykułów współautorskich oceniam pozytywnie.

2/11

2.4. Prace zbiorowe współredagowane przez Habilitantkę – opinia

Pani Doktor jako współredaktorka pięciu prac zbiorowych i jednocześnie współautorka czterech z nich (w tym jednej anglojęzycznej) zaprosiła do dyskursu, a następnie do publikacji wyników badań naukowców polskich i zagranicznych z różnych ośrodków akademickich. Zaprezentowana w pracach zbiorowych problematyka dotyczyła kształcenia nauczycieli w ponowoczesności, a także oddziaływania mediów oraz grup rówieśniczych na dzieci i młodzież, uwzględniając współczesne przemiany technologiczne, gwałtowny rozrost cyberprzestrzeni i jej atrakcyjności dla młodego pokolenia (*Konteksty wychowania i edukacji a kształcenie nauczycieli w rzeczywistości ponowoczesnej*, Kraków 2012; *Dzieci i młodzież w kręgu oddziaływania mediów i grup rówieśniczych – w i pomimo czasów ponowoczesnych*, Kraków 2012; *The School of Tomorrow Centred on Pupils*, Kraków 2015).

W pracach zbiorowych zostały przeanalizowane istotne w rozwoju edukacji zagadnienia, zarówno o charakterze ogólnym, na przykład problem ludzkiej samotności czy pokory (lub jej braku), jak i zagadnienia szczegółowe, takie jak: systemy i programy edukacyjne (państwowe i regionalne) w wybranych krajach, m.in. Finlandii, Bułgarii, Ukrainie; wspomaganie uczniów zdolnych; biblioterapia szkolna oraz stan polskich bibliotek i repozytoriów cyfrowych; zastosowanie coachingu; doradztwo zawodowe; profilaktyczne funkcje współpracy rodziców ze szkołą oraz współpracy uczniów; motywowanie uczniów przez nauczycieli w edukacji zdalnej; unowocześnienie szkoły wiejskiej; projektowanie budynku szkolnego; przezwyciężanie stereotypów dotyczących płci; zapobieganie prostytutce i przestępczości; subkultury młodzieżowe; kultura organizacyjna współczesnej szkoły; edukacja kulturalna.

Najtrafniej zainteresowania naukowe Pani Doktor oddaje jednak dwutomowa praca zbiorowa zatytułowana *Ku dobrej szkole skoncentrowanej na uczniach* (Kraków 2014). Nakreślono w niej model nowoczesnej szkoły, w której nauczyciele są bardziej skoncentrowani na uczniach niż na pozostałych czynnościach towarzyszących procesowi edukacyjnemu, choćby administracyjnym. Redaktorzy twierdzą, że wzorcowa szkoła zapewni uczniom pełnowartościowe kształcenie się i wychowanie, umożliwi dzieciom i młodzieży wieloraki, bezpośredni kontakt z naturą (dzięki np. ścieżkom edukacyjnym w bogatym środowisku przyrodniczym), rozwój intelektualny, rozwój kreatywności oraz rozwój duchowy (zob. s. 13). Realizacja takiego wizerunku szkoły wiąże się z wyznaczeniem szkole nowej roli – centrum organizującego i koordynującego proces edukacyjny uczniów. Redaktorzy słusznie twierdzą, że koncentracja na uczniach obejmuje, oprócz personalistycznego poznania osobowości i indywidualności ucznia,

20/11

ukierunkowanie uwagi nauczycieli na obecność wychowanków w przestrzeni wewnątrzszkolnej, pozaszkolnej oraz wirtualnej (zob. s. 9). Argumentację przemawiającą za słusznością tego twierdzenia uznaję za przekonującą.

Wszystkie przedłożone do zaopiniowania prace zbiorowe poruszają problematykę optymalizacji rozwoju dzieci i młodzieży w wielu środowiskach wychowujących (zwłaszcza w szkole), a także doskonalenia zawodowego nauczycieli, zatem Pani Doktor za pośrednictwem wskazanych publikacji próbowała rozwiązać problemy społeczne i instytucjonalne należące do istotnych w pedagogice. Należy dodać, że współredagowane przez nią prace mają zasadniczo poprawną strukturę (wyodrębnione rozdziały), czytelny przekaz, napisane są językiem naukowym oraz podlegały recenzowaniu (otrzymały pozytywną recenzję wydawniczą).

W związku z powyższym moja ocena tej części dorobku Pani dr Jolanty Pułki – współredagowania oraz współtworzenia prac zbiorowych jest również pozytywna.

3. Ocena spełnienia innych kryteriów naukowości

3.1. Kierowanie projektami badawczymi realizowanymi we współpracy z innymi ośrodkami polskimi i zagranicznymi

Tak (opisano na stronie 15 niniejszej recenzji).

3.2. Udział w konsorcjach i sieciach badawczych

Brak.

3.3. Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego

Tak (jako promotor pomocniczy).

3.4. Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych bądź krajowych

Brak.

3.5. Udział w pracach zespołów eksperckich i konkursowych

W tym zakresie dr Jolanta Pułka wykazała się:

- Konsultacjami naukowymi związanymi z realizowanymi programami edukacyjnymi dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym: „Przyjaciel parku narodowego” i „Odkrywczy parków krajobrazowych”.
- Konsultacjami odnośnie do rzetelności i trafności narzędzi badawczych (dla nauczycieli gimnazjów) zorganizowanymi podczas konferencji naukowej „Doradztwo zawodowe w

praktyce – diagnostyczne i metodyczne wspieranie rozwoju zainteresowań zawodowych uczniów”.

— Opiniowaniem projektu – koncepcji funkcjonowania Centrum Edukacji Ekologicznej – składanego do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska w celu pozyskania dotacji.

— Członkostwem w Radzie Naukowej czasopisma ministerialnego Ukrainy.

3.6. Sumaryczny Impact Factor publikacji naukowych wg listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania

Brak danych.

3.7. Autorstwo lub współautorstwo publikacji w czasopiśmie znajdującym się na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH)

Brak danych.

3.8. Liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS)

Według bazy Google Scholar: 6.

3.9. Index Hirscha: 1.

4. Wnioski dotyczące rozwoju naukowego Habilitantki

Analiza jakości dorobku naukowego Pani Doktor Jolanty Pułki pozwala zauważyć konsekwencję w rozwoju zainteresowań i wyznaczaniu kolejnych kierunków badawczych.

Oto uogólnienie najistotniejszych osiągnięć naukowych, organizacyjnych i dydaktycznych:

— Od roku 2007, czyli od uzyskania stopnia naukowego doktora, do roku 2019 Habilitantka zbudowała dorobek naukowy liczący **32 publikacje**, w tym: **monografię współautorską; 5 prac zbiorowych (współredagowanych); 4 artykuły (14; 8; 8; 7 punktowe) w czasopismach parametrycznych z Listy B; 17 rozdziałów w monografiach (w tym 7 w języku angielskim); 1 artykuł w czasopiśmie zagranicznym spoza listy, 2 raporty z badań**. Oprócz tego napisała 3 wprowadzenia do prac zbiorowych, poradnik metodyczny dla studentów kierunków nauczycielskich oraz 15 zeszytów informacyjno-ilustracyjnych (związanych z realizowanymi programami edukacyjnymi).

— Na uznanie zasługuje to, że **wszystkie książki** (monografia oraz prace zbiorowe pod redakcją Habilitantki) **były wydane w wydawnictwach naukowych** oraz **poddane procedurze recenzowania wydawniczego**. **Monografia współautorska została starannie zredagowana i należy do wartościowych pod względem merytorycznym. Jej tematykę można uznać za istotną w rozwoju pedagogiki**, gdyż Autorka badając współczesne problemy społeczne

związane ze szkołą i ich implikacje wychowawcze sprawnie konfrontuje je z tradycją intelektualną innych krajów. Tematykę większości publikacji daje się odnieść nie tylko do poznania i rozwiązywania publicznych kwestii lokalnych, lecz przede wszystkim do znaczącego obszaru uniwersum kulturowego i przyrodniczego. Ubiegając się w nich o odpowiednią jakość życia ludzkiego (nie godząc się na narastanie nierówności, wykluczenia, na degradację środowiska przyrodniczego czy wyniszczenie solidarności społecznej) przekonuje o swym humanizmie i jakże pożądanym ujmowaniu nauki jako narzędzia przeobrażeń społecznych.

- **Dodatkowym atutem publikacji jest ich interdyscyplinarność** (Autorka korzysta z osiągnięć kulturowych i metodologicznych nauk szczegółowych; większość Jej publikacji tematycznie sytuuje się na „pograniczu” dwóch nauk, pedagogiki i psychologii, ale problematyka niektórych – także na styku pedagogiki, socjologii i medycyny, co świadczy o rozległości poznania naukowego oraz tworzy szanse eksploracji szeregu oryginalnych zagadnień. Należy podkreślić, że **11 tekstów zostało opublikowanych w języku angielskim**, co tworzy szansę transmisji treści naukowych także za granice kraju.
- **Koordynowała proces konstruowania** (i niektóre współtworzyła) **20 wystandaryzowanych narzędzi badawczych** pomocnych w diagnozowaniu uczniów szkół podstawowych i średnich.
- **Uczestniczyła** (wygłaszając 11 referatów, komunikatów z badań bądź prowadząc warsztat dla nauczycieli) w **32 konferencjach międzynarodowych i ogólnopolskich, organizowanych przez znane ośrodki naukowo-badawcze zagraniczne i krajowe**, takie jak: Harvard University, Mikeli University of Applied Science, University of Helsinki, Uniwersytet Warszawski, Krakowską Akademię im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Łódzki, Dolnośląską Szkołę Wyższą we Wrocławiu, Akademię *Ignatianum* w Krakowie oraz inne instytucje, między innymi PTP.
- **Była organizatorką** (członkinią komitetu organizacyjnego) i **współorganizatorką 2 uniwersyteckich, interdyscyplinarnych konferencji naukowych** sfinalizowanych wydaniem obszernych prac zbiorowych.
- **Jest stałą członkinią uznanych w kraju środowisk naukowców: Komisji Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (oddział w Krakowie).**

AMH.

- W zakresie członkostwa w towarzystwach naukowych, od wielu lat należy do **Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego**. Jest także członkinią *European Science Education Research Association* (ESERA).
- Brała udział w kilku programach międzynarodowych, europejskich (opisanych szczegółowo na stronie 6, 15–17 niniejszej recenzji). Współpracę międzynarodową ułatwiają jej zdobyte umiejętności językowe (zaawansowany poziom – FCE znajomości języka angielskiego potwierdzony certyfikatem z egzaminu państwowego oraz języka rosyjskiego – poziom średniozaawansowany).
- Współpracowała na płaszczyźnie badawczej ze znanymi postaciami polskiego środowiska naukowego. Podjęła również współpracę międzynarodową z naukowcami z Bostonu, Londynu, Szwecji, Węgier, Czech, Estonii, Turcji, Litwy i Hiszpanii.
- Pobyty studyjne na dwóch prestiżowych uniwersytetach zagranicznych w Stanach Zjednoczonych i Finlandii pozwoliły nie tylko na zgromadzenie danych badawczych, ale również nabycie doświadczenia w zakresie międzynarodowej współpracy naukowej.
- Wypracowała swymi publikacjami ponad 200 punktów², które obiektywnie ukazują wysiłek badawczy i publikacyjny Habilitantki.

Konkluzja

Pani Doktor Jolanta Pułka swymi publikacjami włączyła się we współczesny dyskurs nad edukacją podmiotową, zwłaszcza transgresyjnym i proekologicznym wychowaniem dzieci i młodzieży w środowisku szkolnym. Reprezentuje stanowisko pedagogiki zorientowanej humanistycznie – spersonalizowanej: broniącej człowieczeństwa i występującej przeciw zagrożeniom społecznym, technicznym i ekonomicznym ery „ponowoczesnej”. Jako odpowiedzialny nauczyciel akademicki wspierający studentów i doktorantów wykazuje troskę o jakość procesu edukacyjnego młodego pokolenia, zwłaszcza w zakresie świadomości ekologicznej oraz prozdrowotnej (promocji zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego).

Specjalistyczne kwalifikacje pozwalają Habilitantce poruszać się w obszarze badawczym kilku subdyscyplin pedagogicznych (zwłaszcza pedeutologii, pedagogiki szkolnej, pedagogiki społecznej, pedagogiki porównawczej, pedagogiki ogólnej), a więc także dokonywać eksploracji zagadnień poznanych dotychczas w nauce w niewielkim zakresie.

² Punkty są liczone zgodnie z rokiem opublikowania.

Poziom merytoryczny cyklu publikacji oraz zrealizowanych projektów badawczych wskazanych jako główne osiągnięcie, a także innych publikacji (artykułów w czasopiśmie parametrycznym z Listy B i spoza listy; współredagowanych prac zbiorowych; rozdziałów w pracach zbiorowych, raportów z badań) oceniam pozytywnie, ponieważ świadczą o stałych tendencjach autoedukacyjnych Pani Doktor i wzbogacają dyscyplinę – pedagogikę.

Ze względu na zadowalający **dorobek – 32 publikacje naukowe – oraz działalność** na rzecz Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego:

- **dydaktyczną** (m.in. zainicjowanie i prowadzenie wielu przedmiotów nauczania akademickiego, wypromowanie dużej liczby magistrów i licencjatów);
- **organizacyjną** (m.in. organizację konferencji, uczestnictwo w konferencjach międzynarodowych i krajowych; pełnienie licznych funkcji na macierzystej uczelni);
- **popularyzującą naukę** (realizację projektów/programów międzynarodowych i krajowych) oraz promującą kulturę;
- **ekspercką** (opiniowanie projektów oraz udzielanie specjalistycznych konsultacji).

uwazam, że Pani Doktor spełnia wymogi stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego, zatem moja ocena Jej dorobku jest pozytywna (biorąc pod uwagę całość zamysłu naukowego i jego twórczą realizację).

Ocenę swą uzasadniam przede wszystkim zaobserwowanym, zwłaszcza dzięki publikacjom i projektom wskazanym jako główne osiągnięcie oraz artykułom parametrycznym, **rozwojem naukowym Habilitantki**. Na tę ocenę wpłynęła przede wszystkim zasługująca na uznanie **duża aktywność projektowa i międzynarodowa** wykazująca **cechy oryginalności**. W związku z tym **popieram wniosek o nadanie Pani Doktor Jolancie Pułce stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.**

Alęcja Dymarska